

ՏԵՐ-ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ. «ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ», հրատարակութիւն «Աղբիւր» մանկական ամսաթերթի: Տփլիս, տպ. Մ. Ռօտինեանցի, փոքր քառածալ. 1889 թ., 80 երես, տառ № 10. գինն է 30 կոպէկ:

Ահա՛ մի գեղեցիկ նկարագրութիւն Արարատեան աշխարհի, Նախիջևանի, Արցախի և Սիւնիք գաւառների: Հեղինակը միանգամայն թափանցել է տեղագրութեան, ժողովրդի վարք ու բարքի և ընտանեկան սովորութիւնների մէջ: Նա անձամբ անձին ճանապարհորդելով իւր նկարագրած բոլոր տեղերը, անպիսի պարզ ոճով, գեղեցիկ հալագիտութեամբ և անորոշելի դարձւածներով է ներկայացնում ընթերցողի աչքի առաջ հալ աշխարհի ալս ամենահտաքրքիր մասը, որ մարդ միանգամայն իրան կարծում է հեղինակի հետ ուղեկցելիս, մանաւանդ Սեանալ պատմական չնաշխարհիկ լճի շրջակայքը, Գեղարքունի նահանգը իւր բոլոր գիւղերով, արօտատեղերով և վարեկանոցներով:

Պ. Տէր-Աւետիքեանը ամենայն մանրամասնութեամբ նկարագրում է սար գնացող հալերի, քրդերի և թուրքերի փոխադարձ լարաբերութիւնը, լեռնական կեանքը և նոցա բռնած տեղի դրութիւնը:

Պ. Տէր-Աւետիքեանի գրած քից մենք լսանում ենք մօտաւորապէս ճիշդ մարդաբանութեան, անասունների, հողերի պաշտօնական ճշգրտուն թրւերը: Նա տալիս է մեզ իւր մանեկած տեղերի, վանքերի, աւերակների, եկեղեցիների, մահարձանների կենդանի նկարագիրը:

Մի խօսքով, պ. Տէր-Աւետիքեանի գրքովը, որքան և փոքրահասակների համար է, նոյնքան և հարցասիրելի է չափահասների համար: Ցանկալի է, որ նա շատ տարածէր:

Աչքի ընկնող թերութիւններ չառքիչ են, բաց և անպէս նկատուելի: Ըստ մեզ, 4-րդ երեսի տեղագրական քարտէզի արեւելեան և արեւմտեան կողմերը չփոթւած են. գիւղեր և տեղեր կան, որոնք փոխանակ արեւելքի՝ արեւմուտք են դրած. օրինակ, Շխմանմուտը, Ջահուկը, աղահանքը. երես 8-ում կիսով չափազանցորած են բարդի ծառերի ընթացիկ դները: Արդեօք բանաստեղծական աւելի արդիւնք չէ՞ «պաւթական ձիւնով ծածկած» համարել Արազածի, Աղմաղանի, Աղզաղի գագաթները, ան ինչ նորա նկարագրած երկիրներում Արարատն է միակ մշտաձիւնը: Միւս լեռների ծմակներում հալիւ թէ մնում են փոքր ինչ ձիւնի բեկորներ: Նոյն երես. Սեանալ լճի համադամ և դարմաճաղան ձկները, որ, ըստ իւր ասութեան, լակապէս բարօրութեան և առևտուրի մեծ աղբիւր է, իբր թէ մնում են տակաւին շատ կողմից չումպէտս, մինչդեռ չալտնի է, որ ալք լճի և ոչ մի ձուկը չումպէտս չի կորչում: Ցաւում ենք նոյնպէս, որ հեղինակը, երես 51, Սեանալ լճի ձկների անունները զլացել է ամբողջովին հաղորդելու. փշածներից փ-

տող փոխանակ «և ալն» գնելու, պէտք էր լինել նաև աղնջանը, չաւածուկը, բօջակը, չուս և ուրիշները, որոնց ինքը աւելի ձեռնհաս էր իմանալու:

Ի հարկէ, այս ամենը աջնայիսի

աննշան պակասութիւններ են, որոնք ոչ մի կերպ չեն ստորացնի պ. Տէր-Աւետիքեանի փոքրիկ գործի իրօք մեծ արժանաւորութիւնը:

Պ. Պ.

ԳԱԼԵՄՔԵԱՐԵԱՆ Հ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ վ., Մխիթարեան ուխտէ. «ՄՈՍԿՎԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ» արդի յառաջադիմութեանը մէջ 21 ստուերագիծ պատկերով: Ի Վիէննա, Մխիթարեան տպարան, 1889 թ., փոքր քառածալ, 66 երես, տառ № 10. զինն է 25 կոպէկ:

Մաքուր թղթի վերադ գեղեցիկ տպած սոյն գրքուկը առաջին հատորն է «Արևոտագլխոտական մատենագարան» վերնագրով տպւելիք մի շարք աշխատութիւնների:

Առաջին մասում խօսւում է՝ թէ ինչ է մոմը, ինչպէս է ստացւում, ևնա՞յ՝ մոմի լատիկութիւնների, բաղադրութեան ու տեսակների, նորա ներդումն իմանալու, նրան հաղեցնելու, մաքրելու, սպիտակացնելու, թափելու, ճրագ շինելու, ճրագները զարդարելու և դրանաւորելու մասին: Երկրորդ մասը աւելի կարճ է և պարունակում է տեղեկութիւններ մեղրամոմի ուրիշ գործածութիւնների մասին, օրինակ՝ թէ ինչ է ու ինչ բաղադրութեամբ են բանեցնւում ար-

ծաթադործների, առամների, կօշիկի, լատակի մեղրամոմը և ալն:

Գրւածքի լեզուն մաքուր է, հասկանալի և խրթնաբանութիւններից ու վեհեղի: Մխիթարեաններին լատուկ գրաբարեան խառնակութիւնից ազատ: Նորահար հալերէն գիտնական տէրմիններին կից փակագծում գրւած են ֆրանսերէն բառերը:

Գրքուկը իւր մէջ պարունակող ամբողջ ու ճիշդ տեղեկութիւններով տալիս է լրակատար զաղափար մագործութեան մասին, որ հետաքրքրում է ալժմ առաւել լջմիածնի միաբանութեան, եթէ արդէն չի մոռացել նա մոմի սեպհական գործարան ունենալու մտադրութիւնը:

Լ. Ս.